

svojim velikim međunarodnim uspjesima. Čistov argumentirano opovrgava te tvrdnje i opisuje priznanja što ih je Propp doživljavao posljednjih godina svoga života. Pa ipak - Proppov znanstveni i životni put u domovini nije bio idiličan. Nakon objavljivanja knjige *Istoričeskie korni...* u drugoj polovici četrdesetih godina bio je, zajedno s mnogim znanstvenicima [među njima i velikim folkloristom Azadovskim], podvrgnut ponižavanjima i napadajima ždanovske kritike zbog "poklonstva pred Zapadom", uz zabranu držanja sveučilišnih predavanja [čega se autorica ovog prikaza, kao tadašnja studentica Lenjingradskog sveučilišta, dobro sjeća]. Razumije se, ovaj mali neveseli ekskurz ne zamjerava predgovoru knjige što nije i o tome govorio, ali se on donosi kao dopuna nekim dotaknutim aspektima Proppova životopisa.

Proppova knjiga pisana je popularnim stilom, ona sadrži podosta toga što je stručnjaku već otprije poznato, ali je njezina cijela koncepcija veoma personalna, propovska, a donosi i mnoga autorova viđenja, koja nisu bila izložena u njegovim pređašnjim djelima.

U uvodnom poglavlju opisuje autor mjesto narodne pripovijetke u nastajanju evropske književnosti te njezino mjesto u suvremenoj kulturi. Zanimljivo je zapažanje o prikladnosti bajke za prenošenje u formu opere, baleta, animacije, lutkarskoga kazališta, ali o neprikladnosti za dramaturgiju, igrani film i osobito za slikarstvo, jer bajku je "nemoguće ilustrirati, budući da se događaji bajke odvijaju kada izvan vremena i prostora, a likovna umjetnost prenosi ih u realni, vidljivi prostor" [str. 32]. Dalje se pisac bavi pojmom narodna ili usmena pripovijetka [ruski skazka], njezinim nazivima na različitim jezicima te poviješću ruske riječi skazka. Određujući pojam skazka, Propp otklanja fantastičnost kao ključno obilježje [što bi se moglo primijeniti samo na bajku, dok je pojam skazke, usmene pripovijetke, širi] te uzima kao glavni kriterij poetiku - osobito kompozicijsko-stilsku gradnju. Prihvaća-

jući mišljenje A. I. Nikifirova, Propp smatra da narodnu pripovijetku obilježuju neobični, čudni sadržaji, što je mnogo šire od fantastičnosti bajke, uz to njezina fikcionalnost, zabavnost i, dakako, usmenost.

Dalje autor kratko prikazuje vrste srodne pripovijeci: mitove; byličke [mi bismo ih nazvali mitskim predajama]; legende [među koje Propp ubraja i tzv. legendarne pripovijetke]; skazanija, predaje [tj. povijesne predaje]; pučke knjige; skazove [tzv. pričanja o životu] te anegdote [prema Proppu, to su kratke priče s iznenadnim duhovitim svršetkom, ali im on u širem smislu pridružuje i dulje šaljive pripovijetke; anegdote iz seljačke sredine uključuje Propp među narodne pripovijetke, dok one s povijesnom tematikom i ostale iz gradskog repertoara oštro odvaja od pripovijetke]. O nekima od tako prikazanih skupina moglo bi se raspravljati, ali bi to daleko nadišlo opseg ovog prikaza.

Govoreći o klasifikaciji pripovijedaka, Propp se pohvalno osvrće na podjelu koju je posve empirijski proveo u svojoj velikoj zbirci Afanasjev. Opširnije razmatra Aarneovu podjelu na tipove pripovijedaka - odajući joj priznanje kao praktičnom priručniku, ali i kritizirajući njezinu teorijsku neutemeljenost.

Poglavlje o povijesti skupljanja osvrće se veoma informativno na bogatu rusku tradiciju bilježenja usmenih pripovijedaka i na sukcesivan razvoj metoda tog rada sve do naših dana.

U najopsežnijem poglavlju knjige, onome o povijesti istraživanja, autor na jednostavan način, ali s izvanrednim poznavanjem problema sučeljuje usporedno svjetske i ruske tokove poimanja i tumačenja usmenih pripovijedaka. Opisuje postepeno nastajanje predodžbe o vrsti, govori o zaslugama A. N. Veselovskoga, bavi se formalističkim pristupima i istraživanjem morfologije; pri tom ističe strukturu, kompoziciju bajke kao bitnu, ali dodaje da sama kompozicija ne iscrpljuje poetiku pripovijetke, za koju je značajno i pitanje stila. Dalje govori o

podjeli, klasifikaciji pripovijedaka, te prelazi na prikazivanje najznačajnijih smjerova u tumačenju podrijetla i prenošenja usmenih pripovijedaka. Opširno razmatra tzv. mitološku školu, zatim migracijsku te antropološku i napokon onu o stadijalnom razvoju, sa svim njihovim raznolikim varijantama. U odsječku o stadijalnom razvoju osvrće se kratko i na svoje studije, posebice na već spomenutu knjigu *Povijesni korijeni bajke*, gdje se motivi i sižei istražuju u genetskoj povezanosti s prvobitnim obredima, predodžbama i vjerovanjima. Ovo znalački napisano poglavlje Proppove knjige kao da je ostalo nedovršeno - ono se ponajviše bavi 19. stoljećem i početkom 20. stoljeća. Nema u njemu ni riječi, primjerice, o važnosti Freudove psihoanalize ili Jungove dubinske psihologije za tumačenje pripovijedaka. Ne govori se o Jollesovu književno-teorijskom poimanju jednostavnih oblika i njegovim odcjcima u folkloristici [Ranke, Bausinger], ne govori se ni o odcjcima Proppove Morfologije u zapadnom svijetu. Osobito je šteta što je izostalo ime velikog znalca narodne pripovijetke Maxa Lüthija. Lüthi je na osebujan način komplementaran s Proppom. Obojica su dala kapitalan doprinos shvaćanju forme usmenih pripovijedaka, u prvom redu bajki. Dok se Propp bavi kompozicijom sižea, a Lüthi cjelovitom formom, odnosno stilom, što u prvi mah djeluje veoma udaljeno - zaključci su im bliski: za bajku nije bitna fantastika, nego tok radnje, niz događaja, junakova pustolovina. Svjetskim istraživanjima pripovijetke Proppova se knjiga bavi samo u mjeri u kojoj su ona imala odjeka i na ruskom tlu, pa su vjerojatno zbog toga koncepcije 20. stoljeća našle u njoj malo mjesta - što je ujedno tužna potvrda o uzajamno izoliranim tokovima velikih istraživanja.

Nakon pregleda povijesti istraživanja slijede poglavlja o pojedinim vrstama ili točnije - podvrstama. Narodne pripovijetke, skazke, naime, prema Proppovu tumačenju čine samostalnu vrstu [žanr], a njezine podvrste [vidy] jesu:

bajka [volšebnaja skazka], novelistička pripovijetka [novelističeskaja skazka], kumulativna pripovijetka [kumulativnaja skazka], pripovijetka o životinjama [skazka o životnyh].

U poglavlju o bajci Propp na čitak način izlaže osnovne zamisli iz svoje Morfologije o kompoziciji bajke: o njezinim stabilnim i promjenljivim elementima, sa slijedom funkcija, tj. postupaka djelatnih lica, značajnih za razvoj sižea, koji su temelj kompozicije; razmatra s gledišta kompozicije zaplet, nedostajanje, tipove junaka, darovatelje, čudesne pomoćnike i predmete, rasplet, komplikacije, teške zadaće, junakov brak i dobivanje prijestolja te na kraju pitanje o jedinstvu kompozicije i mnogolikosti različitih sižea. Kao ostala umjetnička sredstva bajke razmatra Propp uvodne i završne formule, postupke utrojanja, humor, rekvizite bajke, te vidi u tome nasljede preuzeto iz dalekih epoha. Slijedi pregled važnijih sižea te važno razmatranje o najstarijoj osnovi bajke, gdje u skladu s već spomenutom knjigom *Povijesni korijeni bajke* tumači siže kao pojavu mnogo stariju od pripovjedačke vrste, videći u sižeu tri razvojna stadija: od obreda preko mita do bajke.

Slijedi poglavlje o novelističkim pripovijetkama, koje u toj knjizi, kao i ono o pripovijetkama o životinjama, ima znatnu izvornu vrijednost budući da Propp o tim dvjema vrstama [odnosno podvrstama] nije drugdje posebno raspravljao. Propp upotrebljava ravnopravno tri naziva: novelističke, realističke i bytove pripovijetke [riječ byt označuje svakidašnji, pretežno seljački život]. Drži da su sva tri naziva moguća, ali da nijedan nije znanstveno precizan budući da nije riječ ni o novelama ni o realističkom pripovijedanju ni o opisu svakidašnjeg života u realnom značenju riječi. Novelističke pripovijetke, za razliku od bajki, događaju se u cijelosti u ovom, našem svijetu; nadnaravnih pojava nema ili, ako se ipak nađu u pripovijeci [primjerice glupi vrag], uvučene su u krug običnog života i obojene su komično. Događaji su

